

מראי מקומות- עבודה זרה כ"ח

שבועה לבטל את המצוה, שהרי חייב אדם לרפא חולים מהא דכתיב והשביתו לו, וא"כ לא חל השבועה בכלל, ומה הק' הגמ'. ותי' דכיון דבשעה שנשבע עדיין לא חל המצוה עליו, שהרי עדיין לא ידע התרופה, א"כ ממילא בשעת שבועתו חל השבועה, ואף דאח"כ חל המצוה עליו, מ"מ הא כבר חל

השבועה [ויש לדון בזה קצת, שהרי כל השבועה הי' נוגע אך ורק כשיודע התרופה, וא"כ לכאור' כל חפצא של השבועה הי' לבטל המצוה, ויש לפלפל בזה]. עוד תי' החשוקי חמד שם ע"פ מש"כ **האגרות משה** (יו"ד ב', קנ"א), דלא מצינו שיהי' חיוב על האדם שילמוד חכמת הרפואה כדי לרפאות חולים, משום שהחיוב הוא רק להציל במה שיכול, ואם הוא כבר רופא חייב הוא לרפאות את חביריו החולים. וא"כ, י"ל דלא הי' עליו שום מצוה ללמוד מלאכת התרופות כדי לרפא חולים, וכמו שאין עליו שום חיוב ללמוד חכמת הרפואה, כן גם אין מצוה ללמוד לאחרים התרופות, רק דמי שיודעים איך לרפא, חייבים הם לרפאות. וע"ש עוד תירוצים לקו' זו.

(ה) **דגלי לה מעיקרא- כ' הריטב"א** דמכאן למדין דמי שנשבע לגוי, אפי' אם הוא באופן דהשבועה מצד עצמו אינו כלום, מ"מ, כיון שאין הגוי יודע זה, אסור לעבור על שבועתו מפני חילול השם, עד שיגלה לו קודם לכן שלא הי' שבועתו שבועה.

(ו) **ור' יוחנן היכי עביד הכי- הק' העבודת עבודה**, מהו קו' הגמ', לימא דר' יוחנן שילם לה שכר, ואיכא ראשונים דהיכא דשילם שכר להרופא שפיר מותר לו להתרפא על ידו, ולכאור' הוא ראי' להאוסרים, וצ"ע.

(ז) **אדם חשוב שאני- ע' בבית יוסף** (יו"ד קנ"ה, א') שהביא מה שהשמיטו **הרי"ף**, **הרא"ש**, ו**הרמב"ם** דין זה דאדם חשוב, ותמה עליהם, הרי ר' יוחנן סמך על זה. ותי' דאולי ס"ל דכיון דגם ר' אבהו סמך על זה ונסתכן, א"כ בכל אדם חשוב ג"כ צריך לחוש ואין מתרפא מהם. וע' **בריטב"א** דג"כ כ' כזה, דש"מ מהא

(א) **כל מכה שצריכה אומד מחללין עליה את השבת- פרש"י**, שמסוכנת כ"כ שצריך לאמרו אם יחי' ואם ימות. והק' **הריטב"א**, מאי קמ"ל, הא ספק נפשות הוא, ופשוט דמחללין עליה את השבת. ותי' "דהא קמ"ל שאם אין כאן רופאין, וגם חולה אינו אומר כלום, כיון שהיא מסוכנת כ"כ שנראית לעינינו שצריכה רפואה ושיש בה ספק מיתה, מחללין עליה את השבת, ולא נמתיך לרופאין".

(ב) **חושש הוא דלא, הא כאיב לי' טובא שפיר דמי- כ' התורת חיים** דמשמע מהגמ' כאן דלשון דחשש לאו כאב גמור הוא. וע"פ זה ביאר הא דא' בעירובין דחש בראשו יעסוק בתורה וכו', חש בכל גופו יעסוק בתורה. ולכאור' דברי הגמ' ק', אם חש בראשו, ובמעיו, וכ"ש בכל גופו, איך שייך לו לעסוק בתורה. וע"פ הגמ' כאן י"ל דלא הי' מרגיש שם אלא מיחוש בעלמא, ולא כאב גמור, ולכן נקט הגמ' לשון זה, ולכן שפיר יכול לעסוק בתורה, דאין לו אלא מיחוש בעלמא.

(ג) **הא כאיב לי' טובא, שפיר דמי- הק' בגליונות קהלות יעקב**, איזה ראי' הוא מזה דיש כאן חשש סכנה, הא י"ל דכיון דחולה כל גופו, אז מותר לעשות רפואה, וכיון דכל האיסור לגמע חומץ הוא מטעם רפואה (ואין בה חשש חילול שבת מן התורה), א"כ פשוט דמותר אפי' אם אין בה חשש סכנה (עכ"פ לשי' הראשונים דס"ל דבחולי כל גופו אין איסור לעשות רפואה בשבת אף שלא במקום סכנה, ע' **בשו"ע** [או"ח שכ"ח, י"ז] הדעות בזה), וציין לדברי **הרמב"ן** בסוגיין דמבאר ענין זה. וע' ברמב"ן (עמוד ב') ובחי' **הר"ן** (כאן), דכ' דכיון דאפשר לגמע החומץ ולבלוע אותה, א"כ אין מתירין לו לגמוע ולפלוט א"כ הוא במקום סכנה ממש, וכאן דמשמע דאף למפלט מותר, שפיר מוכח דבמקום סכנה הוא.

(ד) **והא אישתבע לה- הק' הגרי"ש אלישיב ז"ל** (הובא קו' **בחשוקי חמד** כאן), הא הוי

שהבאנו לקמן **מהאוצר הגאונים**, דמה שאין אנו סומכין על רפואות אלו, היינו משום דחז"ל לא היו רופאים, ומילי דעלמא הוא שראו בזמניהם), וצ"ע. **והענין יעקב** (גיטין ע.) תי' קו' המהרש"א עפמ"כ **הרמב"ם** בפיה"מ בפרק מקום שנהגו, דמה שהספר רפואות נגזו הוא משום דאסור להתרפאות בדברי תורה, דהיינו הלוחשות הכתובים שם, אבל אי"ז ענין לרפואות דגמרון.

(י) **בענין עשיית הרפואות למעשה - כ' באוצר הגאונים** (גיטין ס"י שצ"ו, וכנראה שהוא תשו' ר' שרירא גאון), דצריכים אנו לומר דחז"ל לא היו רופאים, ומילי בעלמא שראו בזמניהם, "ולאו דברי מצוה אינון, הילכך לא תסמכון על אלין אסותא, וליכא דעביד מינהון מידעם אלא בתר דמבדיק וידע בודאי מחמת רופאים בקיאים דההיא מילתא לא מעיקא לה, וליכא דליתי נפשי לידי סכנה", וע"ש עוד. **וכע"ז כ' ר' אברהם בן הרמב"ם** במאמר על אודות דרשות חז"ל, הובא בהקדמה לעין יעקב, ד"לא נתחייב מפני גודל מעלת חכמי התלמוד ותכונתם לשלימות תכונתם בפירוש התורה וכו' שנטען להם ונעמיד דעתם בכל אמריהם ברפואות ובחכמת הטבע והתכונה, ולהאמין אותן כאשר נאמין אותן בפירוש התורה שתכלית החכמה בידם, וכו'". **ומצד השני, כ' בתשו' חות יאיר** (רל"ד) "אי אפשר להשתמש ברפואות שזכרו רז"ל, הן מצד העדר ידיעת פירוש המלות, הם שמות העשבים שזכרו רז"ל, הן מצד העדר ידיעת כמותן ותשמישן, הן מצד דנשתנו הדורות והטבעיים, וכו'", ומדבריו מבואר דסבר דבעצם ודאי אותן רפואות מועילים. **וע"ע בים של שלמה** (חולין פ"ח, י"ב) דכ' "שיש חרם קדמונים שאין לסמוך על רפואות התלמוד, כדי שלא להוציא לעז על חכמים הקדמונים, וכו'", וגם מדבריו נראה דנקט דודאי בעצם הרפואות אמיתיות היו.

(א) **וסימנך וטיבא ליבשתא ויבשתא לרטיבא-פרש"י**, דכל הרפואות האמורות לענין האוזן אינן שוות, אלא אותן הרפואות שיש בהן דבר לח, כגון מיא וכו', מעלין לאוזן יבשה וכו'. והק' **בחי' הראב"ד**, האם נותנין סימן

דר' אבהו דאפי' ברופא מומחה ואפי' אדם חשוב צריך לחוש.

(ח) **דר' אבהו נמי רופא מומחה הוה - ק'**, ומה בכך דמומחה הוא, הא הרופא מין הוא, ואסור להתרפאות מן המין, וכדאי' לעיל (כד:). **וכ' התוס' רי"ד** דמשום דרופא מומחה הוה, משום הכי הי' ר' אבהו מתרפא ממנו, וכדאמר' לעיל (כז). דאם הי' מומחה לרבים מותר, דזהו אפי' במינים. אולם **הריטב"א** כ' (וכן הוא בתוס' לעיל, כז:) דמה דהי' מותר כאן ע"י מין הוא משום דכל האיסור רפואה ע"י מין הוא רק היכא דעושה ע"י לחש, אבל היכא דנתרפא ע"י סם מותר. **וכ"כ הרמב"ן** (לעיל כז. מתורת האדם), וביאר דכל החשש דמשכה למינות הוא רק היכא דמרפאהו ע"י המינות שלו, אבל בלא"ה אין לחוש כ"כ שנמשך אחריו.

(ט) **מאי אסותא - עכשיו התחיל הגמ' להביא הרבה תרופות להרבה חליות. והק' המהרש"א בגיטין** (סח: ד"ה לדמא), אמאי כתבו רבינא ור' אשי כל הני רפואות בגמ', הא גזו חזקיהו ספר הרפואות כדי שיבקשו רחמים, ושבתוהו חכמים על זאת. ותי', דודאי ניתן רשות לרפאות ולידע רפואות כל חלאים, אלא שאין ראוי לגלות כולם לכל אדם, משום אינשי דלא מעלי שלא יבטחו בד' אלא ברפואתם. וכיון שניתן רשות לכתוב התלמוד, משום עת לעשות לד', שלא ישתכח התלמוד, מהאי טעמא הותר להם ג"כ לכתוב הרפואות ולגלותן לרבים, כיון שאי אפשר לזכרם בע"פ, ופן ישתכחו מכל אדם, "ומתוך זה תראה שאין התלמוד חסר מכל החכמות, כי לכל חולי תמצא בו רפואה שלימה ואמתית למבינים לשונם, ואל יאמר המלעיג על חכמי התלמוד שהיו חסרים מחכמת הרפואה". **אולם** שמעתי להעיר ממו"ר הרה"ג ר' משה בראון שליט"א, דמהו המקור של חכמות אלו, לכאור' אין מקורן מן התורה, אלא מן החכמה שהי' לבעלי התלמוד. וא"כ, אפי' אם אמרי' דכללו בגמ' כדי להראות חכמתן, אבל לכאור' אי"ז נכלל בדברי תורה, ולמה זה נקרא לימוד התורה, ולכאור' בכלל לימוד התורה הוא, דהא בלא"ה ק' לומר שיכללו אותה בש"ס (וק' בפרט למה

קייץ תשפ"ה

לדבר שלא דיבר הגמ' על זה עד הכא. וכ'
דאו דלא גרסי' לי', ואם גרסי' לי', היינו
משום דס"ל דכיון שהם דברי רפואות, קצר
את דבריו ורמזו רמז כי יש חילוק בין חולי
יבש ללח.